

NATURALISMEN I NOVELLEN

MÖRDERSKAN

AV A. PAPADIAMANTIS

VÅRTERMINEN 2017
LINN MÅRTENSSON | 19960816-5388
Språk- och litteraturcentrum | Lunds Universitet
Kandidatuppsats
Handledare: Vassilios Sabatakakis

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σε αυτήν την εργασία μελετώ τα νατουραλιστικά στοιχεία στη νουβέλα του Αλ. Παπαδιαμάντη "Η Φόνισσα". Τα πρόσωπα του έργου ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, έχουν διαφορετική ανατροφή και επιλέγουν τις πράξεις τους με έναν τρόπο ο οποίος εξαρτάται από το περιβάλλον και την ανατροφή τους. Τα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα στη νουβέλα είναι η θέση της γυναίκας, ο γάμος, η προίκα, η γέννηση των παιδιών και η φτώχεια. Ο συγγραφέας περιγράφει το κοινωνικό περιβάλλον του με μεγάλη ακρίβεια.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	s. 3
1.1 Syfte och frågeställningar	s. 3
1.2 Teori - naturalismen	s. 4
1.3 Metod och material	s.6
1.3.1 Källor	s. 7
1.4 Tidigare forskning	s. 8
2. Novellen	s. 10
2.1 Författaren Alexandros Papadiamantis	s. 10
2.2 Om <i>Mörderskan</i>	s.12
2.3 Sammanfattning av novellen <i>Mörderskan</i>	s. 13
3. Naturalismen i <i>Mörderskan</i>	s. 15
3.1 Klasskillnader och samhällsfrågor	s. 15
3.1.1 Fattigdom och missbruk	s. 18
3.1.2 Kvinnan	s. 20
3.1.3 Mannen som motsats	s. 23
3.1.4 Giftermålet och hemgiften	s. 25
3.1.5 Barnafödande	s. 28
3.2 Det genetiska arvet, uppväxt och miljö	s. 30
3.3 Det naturliga agerandet	s. 32
4. Slutsats	s. 36
5. Källförteckning	s. 39

1. INLEDNING

Jag har valt att i denna uppsats skriva om hur den litterära genren naturalism får uttryck i novellen *Mörderskan* av den grekiske författaren Alexandros Papadiamantis. Han föddes på ön Skiathos som är belägen i Egeiska havet, och som tillhör ögruppen Sporaderna. Öns huvudgata är döpt efter författaren, och även flygplatsen bär hans namn. Han har sannerligen gjort sin ö stolt, och vid läsning av hans verk förstår man varför. Med ett mycket välarbetat, vackert, och genomtänkt språk förmedlar han berättelser från sin hemö, med ett progressivt och kreativt tänkande unikt för sin generation. Att han i novellen *Mörderskan* ger kvinnan och dennas roll i samhället och livet huvudrollen och väljer att ägna sin tid åt att beskriva dessa förhållanden trots att han själv är en man och inte går samma öde till mötes är en mycket imponerande handling. Att kritisera olika traditioner och uppenbara roller i samhället var ett mycket modigt utspel från Papadiamantis sida, och detta är något jag vill belysa. Inom den litterära genren naturalism är syftet att, enligt myntaren av begreppet naturalism - den franske författaren Émile Zola -, ‘obducera livet’¹ vilket Papadiamantis gjort i novellen *Mörderskan* genom att mycket skickligt och objektivt återge en kvinnas tankar, känslor, och handlingar.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att kartlägga och ge exempel på de karakteristiska dragen för den litterära genren naturalism i novellen *Mörderskan*. Detta kommer att uppnås genom att följande frågeställningar besvaras:

- Vilka karakteristiska drag för naturalismen finns i novellen?
- Hur uttrycks dessa?
- Vilka olika samhällsfrågor diskuteras i novellen?
- Hur har dessa frågor presenterats och diskuterats?

¹ Cuddon, s. 575.

1.2 Teori - naturalismen

Naturalism är ett litterärt begrepp som uppstod i slutet av 1800-talet, och är nära besläktat eller nästan synonymt med realism. Grundtanken inom naturalism bygger bland annat på Darwins teorier om människans uppkomst,² och naturens inverkan på och fostran av människan.

Den som är mest förknippad med naturalismen är den franske författaren Émile Zola, som kallar sig för en "naturaliste" i inledningen till sin roman *Thérèse Raquin* år 1868. I bokens introduktion nämner han att han såg det som sin uppgift att analysera och återge livet precis som det är – i hans egna ord "genomföra en obduktion av livet". Detta sägs ha varit starten för naturalismen som begrepp inom litteratur.³

Inom naturalismen är det huvudsakliga syftet att spegla verkligheten, utan förskönande av diverse problem eller situationer. Ämnen som ansågs problematiska att diskutera eller som på något sätt var tabubelagda, såsom kvinnors situation i samhället, äktenskapsfrågor och klasskillnader var mycket vanliga fokusområden i naturalistiska texter. Dessa olika ämnen inkluderades i texterna för att väcka tanke och provocera, och inom naturalismen och skönlitteraturen kunde den faktiska diskussionen och viljan att belysa dessa olika problem döljas, just genom att förekomma i skönlitterär text.⁴

Det var också ett effektivt medium för att väcka tankar om saker som vanligtvis ansågs vara normala och traditioner som levde vidare utan någon egentlig anledning – vid läsning av skönlitterära texter kunde det som passerade förbi obemärkt i det vanliga livet, till exempel förtrycket som de flesta kvinnor levde hela sina liv under, bli uppmärksammat och nästan uppfattas som absurt. När detta sedan sakta men säkert sjönk in hos läsaren och denne förstod att texten denne läst var en skildring av verkligheten, en rapport från obduktionen som

² Charles Darwin ansåg att människan utvecklats ur apan, och att denna kedja påbörjats i ett encelligt djur och att vidareutvecklingen av detta encelliga djur skett på grund av mutationer, vilket slutligen lett fram till de arter vi har idag. De individer som anpassar sig bäst och har de lämpligaste egenskaperna är de som överlever – så kallat "survival of the fittest". Darwin menade att människan har ärvt egenskaper och instinkter från sitt förflutna som en mindre utvecklad art.

³ Cuddon, s. 575.

⁴ Strand, s. 59.

författaren utfört av livet, väcktes tankar om provokation, och kanske också viss förändring i samband med insikten av hur den faktiska situationen för en viss samhällsklass eller ett visst kön såg ut.⁵

De tre huvudsakliga karakteristiska dragen för naturalismen är 1) *klasskillnader*, 2) *det genetiska arvet, uppväxten, och miljön* och 3) *det naturliga agerandet*.

Klasskillnader uppvisas genom att de olika karaktärerna ofta tillhör olika samhällsklasser, men blir enade på ett plan som kräver att de överskrider sitt ursprung och på så sätt skapar en konflikt vilken utreds under textens gång. Exempel på sådana situationer är prinsen som blir förälskad i hushållerskan, eller den unge hästkötaren som blir uppvaktad av en äldre adelskvinna. Två personer med vitt skilda bakgrunder och klasstillhörigheter ställs alltså inför ett ultimatum där de antingen får kämpa emot samhällets fördömande blickar och uteslutande, eller leva isär och därför lida.

Karaktärernas genetiska arv, uppväxt och miljö har stor innebörd för textens fortgång. Då karaktärer inom romantiken ofta ges stereotypiska roller, exempelvis prinsessa eller fattig handelsman, ges de istället inom naturalismen unika roller där deras bakgrund är mycket betydande för dem som individer. Det genetiska arvet från tidigare generationer och djurriket speglas i människan. Även omgivningen och uppväxten påverkar individen. Om karaktären under uppväxten ständigt varit utfrysad och förnekad av sin omgivning eller blivit utsatt för att svek eller ett trauma påverkar detta karaktärens olika beslut och agerande i situationerna denne hamnar i. Karaktärerna ges alltså mänskliga förutsättningar, vilket formar dem som individer och på så sätt gör dem levande.⁶

Det naturliga agerandet innebär att karaktären tillåts agera utefter sina egna personliga förutsättningar så som denne blivit fostrad under sin uppväxt, och agerar även utefter sin roll i samhället i den rådande situationen. Detta leder till att olika händelser utvecklas på ett naturligt och mänskligt sätt. Författaren ingriper inte i karaktärernas handlingar, och lägger inte sina egna värderingar i deras handlande. Karaktären får handla utefter vad som för denne anses rätt

⁵ Vinge, s. 81.

⁶ Furst och Skrine, s. 17-18.

grundat på dennes egna värderingar, och på så sätt följer agerandet naturens gång.

Konflikterna i texterna är alltså grundande på just de olika karaktärernas ursprung och uppväxtförhållanden, och överskrider eller utmanar de olika samhällsklasserna för att så tydligt som möjligt visa vilka förutsättningar de olika människorna har och vilka skillnader i livet det leder till. Karaktärerna tillåts också agera som individer och människor med personlig bakgrund, utan den stereotypiska prägel och författarens uttalade åsikter och värderingar.⁷

I Sverige hittar vi naturalismen hos, bland andra August Strindberg vars drama *Fröken Julie* (utgivet år 1888) är ett utmärkt exempel på den naturalistiska litteraturen. På dramats försättsblad har Strindberg själv valt att infoga benämningen "*Ett naturalistiskt sorgespel*". De två huvudpersonerna, adelsfröken Julie och hennes betjänt Jean, kommer från helt olika klasser i samhället och har vuxit upp under helt skilda förhållanden, både familjemässigt och gällande uppfostran. Trots sina stora olikheter blir de förälskade, en kärlek som är omöjlig just på grund av deras totalt motsatta bakgrund och förutsättningar. Deras beteende i de olika situationer de ställs inför är präglad av deras förflutna, och de agerar instinktivt och så som skulle te sig naturligt för dem utan inverkan av författarens åsikter eller önskemål – livet har sin gång. Genom detta uppfyller Strindberg alla krav för att hans drama ska räknas som ett naturalistiskt sådant.⁸

1.3 Metod och material

Genom närläsning av novellen *Möderskan* (*Η Φόνισσα*) av Alexandros Papadiamantis kommer de tre huvudsakliga karakteristiska dragen för den litterära genren naturalism kunna lokaliseras. Närläsning innebär att noga läsa och bearbeta texten ord för ord, och att i flera steg analysera den.⁹ Egna erfarenheter och åsikter kan visserligen färga uppfattningen och tolkningen av texten vid närläsning, men närläsning är den metod som ter sig som mest lämplig

⁷ Furst och Skrine, s. 51.

⁸ Strindberg, 1888.

⁹ NE.se, uppslagsord "*close reading*", hämtat 2017-06-11.

för syftet, då texten och dess utformning bör granskas noga för att samtliga detaljer relevanta för att kunna besvara frågeställningarna ska kunna uppdagas.

De tre naturalistiska dragen är följande:

- Klasskillnader – novellens olika karaktärer kommer från olika samhällsklasser, och olika konflikter i novellen uppstår genom att karaktärerna överskrider dessa samhällsklasser.
- Det genetiska arvet, uppväxt och miljö – hur de olika karaktärerna har vuxit upp formar dem som individer och inverkar även på hur de beter sig i och väljer att hantera olika situationer.
- Det naturliga agerandet – novellens karaktärer tillåts att agera utefter instinkt, och inga värderingar läggs av författaren i deras handlande.

Jag har även undersökt hur olika samhällsfrågor belyses i texten, samt hur och genom vilka olika scenarion författaren framställt dessa. Detta har jag sedan sammanställt och förklarat för att visa hur han inkluderat de olika frågorna i novellen. De grekiska citat som jag antecknar och hänvisar till kommer från *Η Φόνισσα*, skriven på katharevousa med det monotoniska systemet.

Jag har utefter de tre olika naturalistiska dragen funnit olika textstycken som innefattar dessa drag, och sedan analyserat deras utförande genom att undersöka varför och hur författaren har valt att inkludera dessa i novellen.

1.3.1 Källor

Linos Politis, Mario Vitti, och Stylianos Alexiou har alla skrivit om Papadiamantis verk, åsikter och liv.

Politis skriver om Papadiamantis välarbetade språk och melankoliska texter, och beskriver *Mörderskan* som Papadiamantis mest personliga och kraftfulla verk. Vitti nämner att Papadiamantis inkluderade den naturalistiska pessimismen genom att återge samhällets allra bittraste sanningar, och anger *Mörderskan* som huvudsakligt exempel. Alexiou har återgett större delar av Papadiamantis liv, och detta mycket ingående, med fokus på att förklara uppkomsten av och

handlingen i några av hans största verk och däribland *Mörderskan*. I samtliga böcker jämförs Papadiamantis med andra grekiska författare under sin tid, och hans unika drag beröms och framhävs.

Som referenser för naturalismen och dess innebörd har jag valt att inkludera ett antal olika källor: *Litteraturnyckeln* av P. Strand, *Litteraturvetenskapens fackuttryck* av L. Vinge, och *A Dictionary of Literary Terms*, av J. A. Cuddon. Strand har mycket kort och enkelt förklarat naturalismen, medan Vinge förklarar mer ingående och ger fler exempel. Cuddon ger ett internationellt perspektiv på naturalismen. *Naturalism* av Furst och Skrine förklarar naturalismens uppkomst och typiska kännetecken, samt ger exempel på olika naturalistiska texter och författare. *Litteraturhistoria* av Söderblom och Edqvist återger naturalismens bakgrund och även exempel på och biografier tillhörande olika författare inom genren. *Bonniers Allmänna Litteraturhistoria* innefattar även den biografier tillhörande naturalistiska författare och litteraturhistoria med start från år 1824 till och med 1890.

1.4 Tidigare forskning

Inom forskningen gällande naturalismen i Papadiamantis verk finns både kortfattade och mycket väl utvecklade analyser. Två intressanta verk kopplade till *Mörderskan* är *Ξαναδιαβάζοντας τη "Φόνισσα"* (Återläsandes "Mörderskan") av S. I. Kargakos som analyserar novellen ur ett socialt och politiskt perspektiv. Kargakos har analyserat novellen och sammanställt kapitel om bland annat hemgiften, traditionerna, historia, och barnalstrandet. Han nämner att novellen är rik på sociala, mänskliga, och politiska konflikter och åsikter, och att Papadiamantis mycket väl representerade och samhället på sin hemö.

Το μητρικό στοιχείο στη "Φόνισσα" του Παπαδιαμάντη av E. G. Aslanidis, är en psykoanalytisk essä som behandlar kvinnan och hennes roll i novellen. Aslanidis har sammanfattat novellen och framställt den som en samhällskritisk text som diskuterar kvinnans roll i samhället genom att berätta en historia ur en kvinnas perspektiv. Han har sedan utrett de olika problem och situationer

kvinnan utsätts för och diskuterat dessa, och även uppmärksammat att sättet Papdiamantis skildrar mordet i novellen och den generella sinnesstämning han målar upp kan liknas vid Tolstoj och dennes texter, och han fann sin inspiration i det råa och realistiska sätt Tolstoj skrivit på.

2. NOVELLEN *MÖRDERSKAN*

2.1 Författaren Alexandros Papadiamantis

Alexandros Papadiamantis föddes 1851 på ön Skiathos i norra Sporaderna. Än idag är han en av de mest omtyckta och lästa grekiska författarna. Han växte upp i en mycket fattig familj med fyra systrar och två bröder. Att det fanns många döttrar i familjen utgjorde stor oro då samtliga döttrar skulle ha en hemgift då de skulle giftas bort, vilket familjen inte hade råd med.¹⁰

Papadiamantis gav sig efter gymnasiet av till Aten för att studera, men avbröt studierna kort efter sin ankomst och hängav sig istället åt sitt författarskap. När han befann sig i Aten för att studera skickade hans far pengar till honom, vilket gav honom dåligt samvete å sina systrars vägnar. Eftersom han i egen mening inte åstadkom något med sina studier eftersom han aldrig tog någon examen tyckte han sig inte vara förtjänt av pengarna han fick skickade till sig, utan ansåg att de hellre skulle gå till hans systrars hemgifter och familjens behov hemma på ön Skiathos. På grund av detta var han under olika perioder av sitt liv mycket deprimerad och stundvis även självmordsbenägen, något han botade tillfälligt genom att åka hem till Skiathos för att lindra sin hemlängtan och återhämta sig, för att sedan återvända till Aten och fortsätta sitt författande.¹¹

Papadiamantis far var präst, och faderns yrke präglade Papadiamantis uppväxt och liv. Papadiamantis var också kantor, och deltog ofta i mässorna. Han slets mellan att vilja vara trogen religionen och stå vid dess principer, och att leva det fria livet i de stora städerna med alkohol och fest. Han var under en period munk, och uppskattade det enkla livet med ensamheten.

Papadiamantis studerade engelska, franska, och italienska, och jobbade också som översättare under en period av sitt liv. Bland annat översatte han Dostojevskijs naturalistiska roman *Brott och Straff* och noveller av Tjechov till grekiska. Papadiamantis hämtade troligtvis inspiration från Dostojevskij, som

¹⁰ Alexiou, s. 476.

¹¹ Swahn i Papadiamantis, s. 150-151

behandlade alla sorters tänkbara motsatser i samhället såsom konflikten mellan man och kvinna, religion och ateism, verklighet och illusion, och rätt och fel.¹² Han översatte även verk av den filhelleniske författaren Thomas Gordon.¹³

Hans fattiga uppväxt på den lilla ön, hans systrars öden, och hans liv speglas tydligt i novellen *Mörderskan*, och ger en insikt i den tidens samhälle med allt vad det innebär – traditionerna, det vardagliga livet, religionen, och framförallt kvinnosynen. Papdiamantis avled år 1911 på grund av en längre tids sjukdom. Huset som han bodde i på Skiathos är bevarat och numera ett museum öppet för allmänheten.

Det kan anses problematiskt, och bör hållas i åtanke, att författaren hade en religiös uppväxt och var troende genom hela sitt liv. Han låter däremot inte religionen präglade hans sätt att låta sina karaktärer agera, utan återger livet såsom det var i hans samtid och med utövandet av religion samtidigt som han låter sina karaktärer vara mänskliga och följer det naturalistiska genretypiska berättandet.

Papdiamantis har blivit mycket kritiserad för sitt skrivande då en del underskattade hans talang och fann hans texter vara ostrukturerade och utan syfte, medan majoriteten har berömt honom och beundrar hans förmåga att skildra drag hos den grekiska kulturen och människan som annars inte uppmärksammas eller är svåra att ge rättvisa åt när de hamnar i text. Många berättelser komponerade av Papdiamantis är bara hastiga inblickar i olika livsöden men ändå tillräckligt intensiva och välskrivna för att kunna ge en rättvis bild av händelserna och förmedla syftet, medan andra av hans texter är mer utredande och knappt skönlitterära. Gemensamt har de huvudsakligen Skiathos, då i princip samtliga texter utspelar sig på ön, och detta på grund av författarens ständiga hemlängtan och inslag av nostalgi.¹⁴ En annan styrka hos Papdiamantis är hans förmåga att förmedla en karaktärs innersta och äkta känslor och på så sätt kunna göra karaktären till en riktig individ, snarare än en stereotyp.¹⁵

¹² *Bonniers Allmänna Litteraturhistoria*, s. 240.

¹³ Alexiou, s. 477.

¹⁴ Politis, s. 167.

¹⁵ Beaton, s. 101.

2.2 Om *Mörderskan*

Novellen är huvudsakligen skriven på katharevousa¹⁶, men har inslag av dimotiki¹⁷ med idiom tillhörande Skiathos. Just detta är ett kännetecken för Papdiamantis, och har bidragit till hans status som en av Greklands mest folkkära författare. Hans dialoger och texter kommer till liv och ger ett trovärdigt intryck till berättelsen tack vare dialektala inslag och folkspråk i dialogerna. Det narrativa språket är en personlig blandning av katharevousa och dimotiki, som kännetecknar Papdiamantis. Enbart i beskrivningar av miljö och karaktärer används ren katharevousa, och detta i syfte att framhäva det konstnärliga i hans skrivande.¹⁸

Novellen utgavs för första gången år 1902. För sin tid är det en mycket progressiv och provocerande text då berättelsens huvudsakliga syfte är att visa den sanna rollen en kvinna har i samhället, och detta genom skönlitterärt berättande för att enklast kunna fånga och behålla en läsares uppmärksamhet. Genom skildrandet av en kvinnas liv och öde visas det grekiska samhället och världen hur en kvinnas liv förväntades se ut, och det liv som faktiskt var verklighet för majoriteten av de grekiska kvinnorna vid tiden då novellen utgavs. Att ta kvinnan i försvar och visa desperationen hos henne genom att låta henne begå mord i så kallat gott syfte blir till en effektiv indikation på den faktiska situationen för kvinnor, och används som en sorts reaktion mot det då mansdominerade samhället.¹⁹

Under åren 1899-1911 utvandrade ungefär 250 000 greker till USA, varav majoriteten var män. Anledningen till deras utvandring var den ekonomiska situationen i deras hemland och i deras byar. I hopp om en ljusare framtid gav de sig av och lämnade en mycket fattig population bakom sig, och de som blev kvar kämpade mot fattigdomen. Utvandringen lämnade sina tydliga spår i ett överskott på kvinnor, och kampen föräldrar fick föra för att lyckas få sina döttrar bortgifta.²⁰

¹⁶ Ett konstruerat språk som var Greklands formella språk från början av 1800-talet till och med 1976. Språket har inslag av den antika grekiskan, och är renat från låneord. Tack vare renandet fick det sitt namn – grekiska *καθαρισμός* betyder *rening* eller *utrensning*, och därifrån kommer *καθαρεύουσα*.

¹⁷ Det språk som talas och skrivs i Grekland idag och är det officiella språket i landet – ”folkets språk”.

¹⁸ Politis, s. 168.

¹⁹ Vitti, s. 301.

²⁰ Kargakos, s. 42.

Eftersom novellen utspelar sig på ön Skiathos, platsen där Papdiamantis växte upp, blir den personliga kopplingen starkare och känslan i texten desto mer ärlig och effektfull. Då Papdiamantis växte upp med fyra systrar i en fattig familj var han mycket bekant med kvinnans roll i det grekiska samhället och förtrycket denna levde under. Med sin egen uppväxt i åtanke valde han att låta novellen utspela sig på just Skiathos då han genom detta kunde skriva från sitt minne och med sina egna känslor gällande kvinnans öde och olika problem, tack vare sina egna erfarenheter och sin oro över sina systrar.

Öns miljöer och natur skildras i stor utsträckning: hamnen i den nya staden är i princip alla manliga öbors arbetsplats, bergen är platsen där alla örter och växter samlas in av novellens huvudkaraktär, hedarna, olivlundarna, och de riviga snåren där hennes mor blev jagad av den tidens stråtrövare, huset intill den övergivna borgen i den gamla huvudstaden – Skiathos före detta huvudstad Kastro som övergavs runt år 1830 –, den fattiga byn där huvudkaraktären byggt sitt eget hus, de rika männens hus och gårdar, det karga klippiga landskapet längs med kusten och dess grottor, de lummiga trädgårdarna... Ön och alla dess olika sidor får chans att någon gång skymtas i novellen, och detta tack vare författarens behov av att uttrycka sin hemlängtan och ge utrymme för nostalgin.

2.3 Sammanfattning av *Mörderskan*

Novellen börjar i ett litet hus på ön Skiathos en sen natt. Chadoula, en äldre kvinna och novellens huvudperson, sitter och vaggar sitt nyfödda sjuka barnbarn. När hon vakar över barnet och ser hur hon hostar och lider, tänker hon tillbaka på sitt eget liv och hur hon alltid tjänat människorna i sin omgivning, och hur hennes liv enbart bestått av lidanden. Hon minns hur hon giftes bort till en riktig odugling, och gavs en mycket mager hemgift. Allt som hon åstadkommit hittills i livet har hon själv gjort – hon har även byggt sig ett eget hus tack vare år av sparande och möda. Hon kommer till insikten att livet som väntar hennes nyfödda barnbarn, en flicka, inte är ett liv värdigt att leva, och bestämmer sig därför för att strypa barnet för att skona henne. Av byns läkare bedöms barnet ha dött av sin sjukdom, men Chadoulas innersta tankar och samvete hemsöker henne. Hon står dock sitt kast, och när hon en dag är ute för att lämna örter till en sjuk kvinna på en gård går hon

förbi en damm där kvinnans döttrar leker. Chadoula knuffar efter en stunds konversation ner dem i dammen, och de båda flickorna drunknar. När barnens föräldrar upptäcker detta låtsas Chadoula att hon försökt rädda dem, men att hon kommit för sent. Vid ett senare tillfälle, när Chadoula och hennes ena dotter Krinio befinner sig på en gård och sköter tvätten åt gårdsherren, leker några barn runt en brunn. Chadoula förmanar dem att vara försiktiga, men för döva öron. Krinio går hem för att hämta lunch åt sig och Chadoula, vilket lämnar Chadoula ensam kvar med tvätten. Enbart ett barn är kvar och leker, och hon provocerar den gamla genom att luta sig över brunnens kant, och struntar i dennas förmaningar om att akta sig så att hon inte faller i brunnen. Barnet faller i, men istället för att hjälpa till låter Chadoula henne drunkna. I byn börjar man nu misstänka att det är den gamla kvinnan som ligger bakom de unga flickornas död. För att undvika häktning och förhör flyr hon upp i bergen, där hon på sin flykt hjälper ännu en kvinna med en sjuk nyfödd dotter. Även detta barn stryper hon, men hon blir påkommen av barnets mormor. Chadoula flyr då ut till en klippskreva, där hon gömmer sig i några dagar. Hon lider ständigt av vanföreställningar och hemsöks av de mördade flickorna i sina drömmar. När hon kommit på vart hon ska ta vägen - till den hemlige Ioannis kyrka - ger hon sig av och blir jagad av två gendarmer. När hon når fram till kapellet, som ligger på en klippa ute i vattnet, har tidvattnet redan slagit in när hon börjar gå. Hon fortsätter dock sin väg ut till kapellet då det inte finns någon annan väg att gå och slukas av havets vågor, mitt emellan den mänskliga och den gudomliga rättvisan.

3. NATURALISMEN I MÖRDERSKAN

Jag kommer i detta avsnitt att söka efter och kartlägga de tre olika huvudsakliga dragen för den litterära genren naturalism, vilka är:

- Klasskillnaderna mellan novellens olika karaktärer,
- Hur genetiskt arv, uppväxt och miljö hos de olika karaktärerna formar dem som individer,
- Karaktärernas naturliga agerande, med instinkt och utan inverkan av den fria viljan eller författarens åsikt.

Jag kommer också att ge exempel på hur dessa uttrycks i novellen, och även belysa partier där författaren i sin novell återger olika samhällsfrågor och ämnen som i sin tid ansågs tabu och provocerande, och därför faller sig utmärkta att inkludera i en naturalistisk novell i syftet att väcka diskussion hos läsare. Dessa frågor inkluderar olika problem som förekommer i berättelsens samtid, såsom olika traditioner, giftermål, fattigdom, och missbruk.

3.1 Klasskillnader, samhällsfrågor, och könsroller

Inom naturalismen inkluderas karaktärer från olika samhällsklasser för att kunna spegla och återge samhällets olika skikt och vyer. Genom att ställa de olika klasserna mot varandra uppdragas deras olika privilegier, bördor och liv. Klasstillhörighet kunde, och kan fortfarande, vara livsavgörande, och grundade alltså stora orättvisor i samhället.²¹ I novellen *Mörderskan* skildras huvudsakligen fattigdomen och underklassen. Konflikterna i novellen är inte, som t.ex. i dramat *Fröken Julie* av August Strindberg,²² mellan två samhällsklasser, utan snarare inom underklassen och orsakade av den situation som råder på hela ön.

Huvudsakligen handlar konflikten i *Mörderskan* om hur fattigdomen försvårar livet för de boende på ön, och vilket innebörd den har för deras mående. Det hela är en ond cirkel. Familjerna skaffar många barn i hopp om att få söner som kan

²¹ Söderblom och Edqvist, s. 246.

²² Strindberg

hjälpa till både ekonomiskt och med arbete, vilket i sin tur bidrar till att de har många personer att försörja med mycket lite medel. Självfallet föds inte enbart söner, utan också döttrar. Dessa döttrar ska senare växa upp till att bli giftasmogna och kommer då att behöva en hemgift, vilket kräver mycket arbete och resurser från föräldrarna. Om familjen redan från början är fattig blir hemgiften som varje dotter i framtiden kommer att behöva en mycket stor börda, vilket leder till att familjerna ständigt lever under press och olyckliga förhållanden.²³ Att uppvisa den rådande situationen och dess orättvisor i ett samhälle, ofta i författarens samtid, var en av den naturalistiska författarens viktigaste uppgifter.²⁴

I majoriteten av familjerna på ön finns det ett stort antal barn, både i de rika och fattiga familjerna. Sjukdomar drabbade alla, oavsett samhällsklass, och huvudkaraktären funderar över vilka som dör av dessa sjukdomar och konstaterar att det ofta är sönerna, de som man har behov av, som dör i ung ålder. "Περισσότερα μάλιστα αγόρια –πόσα χαδευμένα και μοναχογέννητα!- αποθνήσκουν άωρα" ("Tänk bara på hur många pojkar, även av fin familj, som rycks bort för tidigt!" *Η Φόνισσα*, s. 48). Flickor dör också, men dessa verkar vara starkare. Dessutom är det sällan de fattiga barnen som går bort, utan de rika. Det är de rika barnen, de som blivit bortskämda och daltade med, som blir svaga och dör i förtid av enkla sjukdomar medan de fattiga barnen tar sig igenom sjukdom efter sjukdom utan bestående men.²⁵ "Τα κορίτσια της τάξεως ταυτής είναι τα μόνα εφτάψυχα!" ("Fattiga flickor är de enda som har sju liv!" s. 48), tänker huvudkaraktären, och överväger om det är så att de fattiga flickorna har sju liv, och om de överlever enbart för att plåga de redan fattiga familjerna ytterligare.²⁶

Problemet med att ha döttrar är dock genomgående i samtliga samhällsklasser. Arbetsgivaren, för vilken Chadoulas make jobbar som snickare i hamnen, har gott om pengar, men är ändå mycket snål gällande utdelningen av löner till sina anställda. Han drar så gott som alltid av ett antal procent på samtliga anställdas löner.²⁷ När Chadoula konfronterar honom om detta svarar han henne att hon bör

²³ Papdiamantis, s. 30-31.

²⁴ Strand, s. 59.

²⁵ Papdiamantis, s. 47-48.

²⁶ Ibid, s. 48.

²⁷ Ibid, s. 26.

hålla i åtanke att han har döttrar hemma. Chadoula svarar då att han inte är ensam på ön om det. ”Εσύ μονάχα έχεις κορίτσια μάστορι;” (“Är ni den ende som har döttrar, mästare?” s. 26). För att rättfärdiga sitt snålände skyller alltså arbetsgivaren på att hans döttrar behöver hemgifter, och att han därför behåller någon extra procent av arbetarnas löner för döttrarnas skull.

Att andra på ön också har döttrar har säkerligen inte undgått honom, men då alla är i stort behov av pengar gäller det att hålla hårt i de resurser man lyckats förvärva. Detta visar dock att även de rika familjerna såg sina döttrar som en börda och var oroliga för att deras arbete och möda inte skulle räcka till för att få döttrarna bortgifta, och att därför även de skulle behöva ha kvar dem hemma och utan makar. Att ha pengar och resurser var alltså inte en garanti för att familjens döttrar skulle få en säker framtid.

Denna sekvens visar upp en situation där rika och fattiga ställs emot varandra, och där konflikten dessutom handlar om pengar. Samhällets missförhållanden är en central punkt inom naturalismen, och även det att de som har en högre samhällsposition förtrycker de som har lägre status.²⁸

Bland fattiga och rika finns en speciell gemensam nämnare – kvinnan. Denna har alltid, oavsett samhällsklass, lägst ställning. Även om en kvinna i överklassen kan tänkas ha en högre ställning än en kvinna i underklassen, är de båda ägodelar för mannen i samma utsträckning.²⁹ Hur mycket pengar deras makar har eller inte har spelar ingen roll för hur deras rättigheter ser ut, då de så fort kontraktet för giftermålet är underskrivet tillhör sina makar och är underordnade dem under samtliga omständigheter. Könnsrollerna korrelerar med samhällsklasserna, och är relevanta inom naturalismen då de skildrar klyftor och skillnader i samhället som påverkar individernas levnadsförhållanden och förutsättningar.³⁰

Detta märks också i den ständiga diskussionen om döttrar. ”Τι λευθεριά θα της έκαναν της φτωχιάς, [...] , ανίσως έπεφταν μες στη στέρνα” (“Vilken lättnad för en fattigmor ... om de råkade falla i dammen och bada lite!” s. 71). Redan innan

²⁸ Söderblom, och Edqvist, s. 246.

²⁹ Papadiamantis, s. 93.

³⁰ Strand, s. 59.

kvinnorna föds är de oönskade och sedda som en börda för familjen, något de sedan förblir i hela sina liv oavsett vilket av samhällets skikt de föds in i.

Novellen blir, istället för att enbart diskutera skillnaderna mellan de rika och de fattiga, snarare till att huvudsakligen handla om könsrollerna i samhället.

3.1.1 Fattigdom och missbruk

Fattigdomen, dess folk, och folkets livsöden är något som utgör fundamentet inom naturalismen. Medan romantiken skildrade de vackra och lyckliga skikten av samhället valde naturalismen att låta samtliga samhällsskikt få ta plats och visade på så sätt upp den misär och de problem som existerade hos den fattiga befolkningen, såsom depressioner och missbruk.³¹

I novellen framgår det mycket tydligt att Chadoula och hennes familj har stora ekonomiska problem. I den nya staden levde de som hade tillgångar, och som kunnat bygga nya hus.³² Dock bodde majoriteten av befolkningen på landsbygden och i byar längre bort från den nya staden, och detta under mycket karga förhållanden. Huvudkaraktärens stöder ur sina föräldrars gömmor, ledde till att hon med mycket möda och flera års arbete lyckades bygga ett litet hus till sig och sin familj. "[...] είχε κατορθώσει ν' αποκτήσει και δεύτεραν φωλέαν, μικροτέραν και αθλιωτέραν..." (" [...] hade hon lyckats förvärva ytterligare ett bo, mindre och uslare än det förra..." s. 34). Senare lyckas hon även köpa ett annat hus, sämre och mindre än det hon byggt själv, men det gav någonstans att bo åt henne och hennes två döttrar, då den äldsta dottern fått hennes egenbyggda hus i hemgift.

För att få ekonomin att gå runt krävdes det av de fattiga familjerna att de, samtidigt som de skötte om sig själv och sina egna hushåll, fick arbeta ytterligare utöver sina huvudsakliga yrken. "Πάσα πτωχή οικογένεια [...] ξενοδουλεύουσα – είτε κολλήγισα άλλων ευπορωτέρων οικογενειών [...]" ("Varje fattig familj ... som fick slita hos andra mer välbärgade familjer ..." s. 31). Huvudkaraktären fick en uttorkad olivlund i hemgift, vilken hon besöker i hopp om att den ska ha gett frukt så att hon kan använda denna till att sälja och tjäna pengar på, och på så vis komma

³¹ Furst och Skrine, s. 42.

³² Papadiamantis, s. 13.

ur sin fattigdom. ”Να δώση λαδάκι, για ν’ αναπλέψ’ η φτώχεια.” (‘... att ge henne så mycket olja att fattigdomen kunde segla iväg i den’ s. 64).

Huvudkaraktärens äldsta son utvandrar till Amerika vid tjugo års ålder, liksom många andra greker,³³ och skickar ett eller två brev vartefter han slutar att höra av sig. Sonen hade gått insikten till mötes att han inte hade någon framtid på den fattiga ön, och tog chansen och gav sig av med en båt för att eventuellt bygga sig ett nytt, rikare liv. Tre år senare åkte även nästa son iväg – först till Marseille, för att sedan meddela sin moder att även han bestämt sig för att åka till Amerika. Även den tredje sonen gick till sjöss.³⁴

Att sönerna och makarna utvandrade till andra länder eller helt enkelt bara gav sig av var inte något som enbart drabbade huvudkaraktären och hennes familj. Det var den generellt rådande situationen som gjorde att de som hade möjlighet, det vill säga männen, gav sig av från ön i brist på andra alternativ och av ren desperation. Kvar blev kvinnorna och barnen, lämnade i fattigdomen med stor saknad för maken, sonen och brodern.³⁵

Fattigdomen är den huvudsakliga bakomliggande orsaken till tillståndet hos novellens karaktärer, och även orsaken till sjukdomarna och den allmänna misär som råder. Det är en ond cirkel – på grund av bristen på pengar och resurser jobbar folket mycket hårt för att kunna uppfostra och hålla sina barn vid liv.³⁶ ”Όταν ηύξανεν η οικογενεία, τόσον ηύξανον και τα φαρμάκια” (‘Ju större familjen blev, desto fler bittra kalkar fick hon tömma.’ s. 25). Dessa barn är ofta många, och ska sedan starta egna familjer. Råkar något av barnen vara en flicka kräver detta ytterligare arbete från föräldrarna, som redan är utmattade och desperata. Lyckas de arbeta tillräckligt för att kunna gifta bort sin dotter ska de sedan se henne föda fler barn till världen, och också se henne genomgå samma sak. ”[...] τρώγουσα κριθινον άρτον ποτισμένον με ιδρώτα αλμυρόν” (‘[...] stilla sin hunger med kornbröd nerblött av svett’ s. 31). Med de bristfälliga förhållanden de lever under, såsom nödtorftiga hus med tunna väggar, ont om mat, och mycket arbete, är risken för utbrott av sjukdomar mycket stor.

³³ Kargakos, s. 42.

³⁴ Papdiamantis, s. 29-30.

³⁵ Kargakos, s. 42.

³⁶ Papdiamantis, s. 47-48.

Även om en familj skulle tillhöra medelklass eller överklass finns den ekonomiska oron som präglar deras vardag. Också arbetsgivarna, vilka hade stora ekonomiska tillgångar, snålade med utbetalning av löner till sina anställda i rädsla för att förlora för mycket och även de hamna i fattigdomens klor.³⁷

För att hantera rådande livssituation och lindra stress och ångest var konsumtionen av alkohol mycket vanlig, speciellt i samhällets lägre skikt. Alkoholen distanserade människorna från deras vanliga liv, men gjorde dem också primitiva och orsakade mycket förödelse. I novellen ges exempel på detta med både huvudkaraktärens make och hennes svärson. ”Μόνον τον ήρεσκε να τα πίνει, σχεδόν όλα, την Κυριακήν” (”Han tyckte emellertid om att supa upp sina slantar på söndagarna.” s. 25-26). Maken drack regelbundet, och kom på helgerna ofta hem full. ”[...] έδειξεν [...] την μικράν φιάλην με το ρακί [...] δια να πιη” (”visade [...] den lilla rakiflaskan [...] för att få sin morgonsup.” s. 15). Svärsonen har för vana att dricka raki³⁸ innan jobbet, och även han komma hem kraftigt berusad på helgerna. ”[...] είχε πει [...] διά να ξεκουρασθή από τα μεροκάματα όλης της εβδομάδας” (” [...] han hade druckit [...] för att ta igen sig efter arbetsveckan.” s. 21). Han blir dessutom aningen stökig mot familjen genom att prata högt och vara otrevlig, vilket visar hur människan under influens av alkohol enkelt tappar sig själv och åter blir enbart ett djur.³⁹

3.1.2 Kvinnan

Inom naturalismen är könsroller en central punkt och ges stort utrymme i de olika texterna och dramerna.⁴⁰ Dels belystes orättvisorna de olika könen emellan och förtrycket som kvinnor utsattes för, och dels fick kvinnliga individer träda fram och agera huvudkaraktärer.⁴¹

Kvinnans roll är en ständigt aktuell fråga novellen *Mörderskan* igenom – en fundering över och ett agg emot de förväntningar och krav som automatiskt tilldelas den som föds som kvinna väcks hos novellens huvudkaraktär och sätter

³⁷ Papdiamantis, s. 26.

³⁸ Brännvin, ursprungligen från Turkiet.

³⁹ Furst och Skrine, s. 16.

⁴⁰ Strand, s. 58.

⁴¹ Cuddon, s. 575.

igång en lång händelsekedja som slutar mycket tragiskt. Naturalismen inkluderade samhällskritik då litteraturen ansågs vara effektiv för spridning av olika idéer och budskap.⁴²

Novellens huvudperson, Chadoula, är uppvuxen med en moder som var mycket kvicktänkt och fräck. Hon lurade stråtrövare och män utan problem, och ofta. Detta försatte henne i situationer där hon blev jagad och hotad till livet, och gav henne ett rykte att vara kunnig inom svartkonst. ”Ἡξυρε μάγια” (”Förfaren i svartkonst” s. 10).⁴³ Hon antogs vara häxa, då kvinnor enligt samhällets normer inte skulle vara intelligenta och fräcka, såsom hon framställs i novellen. Att modern i hela sitt liv bestämde, tog mycket plats och aldrig ursäktade sig var ett tramp på tårna hos många i den lilla öns samhällen. Kvinnan skulle enligt tidens normer vara tystlåten, i den mening att hon inte yttrade sig så länge hennes åsikt inte bads om. Hon skulle även vara duktig inom matlagning och samtliga hushållssysslor för att kunna bli en god fru och moder.

När huvudkaraktären som ung flicka bodde hemma hos sina föräldrar fick hon ständigt hjälpa till med hushållssysslorna och lära sig att bete sig anständigt – allt detta för att senare kunna bli en god fru åt en man. Redan i barndomen började alltså fostran av kvinnan för att kunna behaga och tjäna andra – i synnerhet män. Som tonåring giftes hon bort med en man som beskrivs som lat och oduglig, och hon tillbringade sedan återstoden av deras gemensamma liv med att se till att han hade mat på bordet och togs om hand, och födde honom dessutom sju barn. Giftermålet gav nämligen kvinnan rollen som ägodel, då mannen är den som styr och ställer och anses vara familjens överhuvud. Detta utmärks i novellen bland annat på Chadoulas tilltalsnamn. ”Ἡ Χαδοῦλα, ἡ λεγομένη Φράγκισσα, ἡ ἄλλως Φραγκογιαννοῦ” (”Chadoula, Frangogiannou eller rätt och slätt Giannou kallad” s. 9). Hon benämns på flera ställen som Frangogiannou, som är genitiv vilken indikerar att hon tillhör Giannis Frangos, hennes make.

Hennes man har stora problem med att räkna, vilket gör att Chadoula blir den som ser till att maken får ut hela sin lön av sin arbetsgivare, som annars gärna lurade hennes man och gav honom för lite pengar i lön. ”Ἄν ἐλείπεν αὐτή, θα τοῦ

⁴² Söderblom och Edqvist, s. 246.

⁴³ Papadiamantis, s. 10.

εγελούσαν καθημερινώς” (“Om inte hon hade varit skulle han ha blivit dragen vid näsan varje dag.” s. 13). Att en kvinna tar plats och inte låter sig köras över är något som männen i hamnen konstant förvånas över och finner aningen lustigt. Även hennes make får skämmas för detta – en man som får sin lön uthämtad av sin fru. Att dessutom ta diskussionerna gällande lönens storlek ansågs vara omanligt och svagt. Om en kvinna stod upp för sin sak och tog för sig ansågs hon vara udda och manhaftig och fick många sneda blickar då hon gjorde väsen av sig, vilket kvinnor inte skulle. I och med detta förlöjligar hon också sin make, något som väcker ännu större upprördhet.

Förutom att ta hand om maken tar kvinnan också hand om sina barn, i Chadoulas fall sju stycken.⁴⁴ Under barnens uppväxt är det modern som ser till att de uppfostras väl och hålls sysselsatta då fadern ofta arbetade hela dagarna. Huvudkaraktären tyngs ned av det faktum att hon, när hon äntligen blivit fri från föräldrarnas grepp, än en gång tjänar någon annan än sig själv genom att göra allt för barnen och genom att försöka ge dem en bra uppväxt.⁴⁵ ”Ποτέ δεν είχε κάμει άλλο τίποτε εμμή να υπηρετή τους άλλους” (“... hon hade aldrig gjort något annat än att tjäna andra.” s. 9). De behöver hennes ständiga uppmärksamhet, samtidigt som hon försöker få sin ekonomi och sitt hushåll att fungera, och detta genom att jobba och utföra tjänster åt andra familjer.

En av huvudkaraktärens döttrar, Delcharo, har blivit bortgift. Hon bor med sin man i ett intilliggande hus, och det är hennes nyfödda barn som Chadoula sitter och vaggar i novellens inledning. Även nu, när kvinnans eget barn är både utflyttat och bortgift kommer hon på sig själv med att tjäna dottern, men nu genom att se efter dotterns sjuka, nyfödda barn, alltså sitt barnbarn. Kvinnan har ingen skyldighet att göra detta, men finner sig i det, eftersom att vara andra till lags är allt hon någonsin gjort. ”Και αν γεννώνται, αξίζει τον κόπον ν’ ανατρέφονται;” (“... och om de nu föddes, var det verkligen värt mödan att låta dem växa upp?” s. 46). Detta blir en uppenbarelse och vändpunkt för henne, då hon inser hur miserabelt en kvinnas liv är, och hon konstaterar att det inte är ett liv värdigt att leva och ber för att fler kvinnor ska slippa födas till världen.

⁴⁴ Papdiamantis, s. 20.

⁴⁵ Ibid, s. 9.

Kvinnorna har generellt sett den lägsta statusen i samhället på ön. De hålls hemma, och de som arbetar gör ofta sysslor åt andra familjer, såsom att tvätta, städa, och laga mat. "Εξενοδούλευε" ("Hon tog tjänst hos andra." s. 28) Huvudkaraktären plockar även mycket örter och brygger mediciner som hon sedan säljer till dem i behov för att kunna tjäna extra pengar åt sin familj. "Εδίδε βότανα, έκαμνε κηραλοιφάς [...]" ("Hon gav läkande örter, gjorde salvor [...] " s. 29). Medan männen ges jobb i hamnen på öns varv eller ombord på båtar som sedan lämnar ön, blir kvinnorna i stor utsträckning ensamma kvar i hushållet med allt vad det innebär.

Under hela sin uppväxt var dottern hos sin moder och lärde sig de olika hushållssysslorna och hur hon skulle bete sig. Redan vid födseln började föräldrarna spara ihop en hemgift för dottern, och situationen blev snabbt ohållbar om familjen hade fler än en dotter. "[...] όλοι αυτοί οι γονείς [...] και χρέος απαραίτητον, να υπανδρεύσουν όλας αυτάς τας κόρας ... Και να δώσουν εις όλας προίκα". ("Alla dessa föräldrar [...] hade alltså som sin oavvisliga plikt att gifta bort alla dessa döttrar [...] och ordna med hemgift till var och en av dem." s. 31). På ön Skiathos där novellen utspelar sig var fattigdomen mycket utbredd vilket försvårade situationen ytterligare. Inte ens de lite rikare familjerna hade möjligheter att förse alla familjens döttrar med hemgifter.

På grund av novellens fokus väcks åsikter och diskussioner kring de olika könsrollerna och idealen i samhället genom författarens återgivning av livet för en kvinna på en liten grekisk ö.

3.1.3 Mannen som motsats

Mannen var i allmänhet mycket privilegierad i samhället, men också det med variation och tydliga skillnader beroende på klasstillhörighet. Mannen var generellt fri till att njuta av livet, dock med plikten att ständigt behöva försörja sin familj genom arbete. Självfallet fanns ideal även för män, men dessa var inte lika snäva och förväntade som de ideal kvinnor tilldelades. I novellen är det kvinnan och dennas roll i samhället som utgör fokus för att synliggöra och förtydliga det förtryck och de snäva ideal som en kvinna utsattes för. Också mannen inkluderas

i novellen som kontrast till kvinnan för att tydliggöra könsrollerna, och visa skillnaderna i livet i olika samhällsskikt.⁴⁶

Männen i samhället tillhör alla en privilegierad grupp, men självfallet har rikare män större frihet än vad fattiga män har. Medan arbetarklassens män sliter dagarna i ända för sin lön för att kunna försörja sina ofta stora familjer och dessutom tar extra jobb utöver det för att få hushållet att gå runt, kan de rikare männen nöja sig med enstaka timmars arbete, eller helt enkelt ett liv utan något som helst arbete.⁴⁷ De hade råd att anställa folk till att sköta deras sysslor,⁴⁸ eller att spendera sina dagar på caféer.⁴⁹

Uppväxten och fostran i en mans liv gjorde att denne antagligen inte upplevde sitt liv som mycket svårare eller enklare än en kvinnas – denne kunde helt enkelt inte veta hur det var att leva under förtryck, då en man var fri att välja och påverka sin framtid.

En man var den avgörande personen i frågan om ett giftermål. Brudens föräldrar arbetade ihop en hemgift och letade sedan upp en lämplig man, vilken de sedan bad gifta sig med deras dotter. Det var sedan upp till mannen och delvis hans familj att godkänna budet och bestämma sig för om giftermålet skulle bli av. En man kunde alltså påverka sin framtid mycket enkelt genom att välja att acceptera rätt bud om giftermål från rätt familj.⁵⁰ En rik familj som erbjöd en stor hemgift kunde underlätta återstoden av mannens liv, då denne inte skulle behöva arbeta i samma utsträckning för att försörja sin familj vilket på så sätt gör dennes tillvaro mer behaglig.

Vad gäller barnafödande var detta något som inte påverkade mannen i någon större utsträckning, förutom i det att hans fru skulle bli sängliggande i ett antal dagar efter födseln, vilket gjorde att han kunde behöva ta hand om eventuella andra barn i familjen, om inte detta sköttes av svärmodern.

⁴⁶ Cuddon, s. 574.

⁴⁷ Papadiamantis, s. 31.

⁴⁸ Ibid, s. 79.

⁴⁹ Ibid, s. 88.

⁵⁰ Papadiamantis, s. 45-46.

Manliga ideal existerade självfallet, men bristen på män till följd av den massiva utvandringen⁵¹ gjorde att de män som stannat kvar på ön i stor mån undgick idealen och kunde, trots sin dumhet eller klumpighet, få en brud att gifta sig med utan större ansträngning. ”[...] άνθρωπον σπανόν, αἰσκιωτον, άγαρμπον.” (‘saknade sätt och vett, en odåga var vad han var’ s. 45). Huvudkaraktärens svärson beskrivs av henne som oduglig, och männen novellen igenom beskrivs med en negativ klang för att ytterligare markera de skillnader i levnadsvillkor som rådde för män och kvinnor.

3.1.4 Giftermålet och hemgiften

Äktenskapet är ett återkommande tema inom naturalismen, och alla dess sidor uppvisas.⁵² I synnerhet diskuterades konflikterna och de mörka sidorna av ett äktenskap, och även de problem som uppstod och existerade i samband med trolovningar och giftermål såsom traditionerna kring det arrangerade äktenskapet och det förtryck det medförde.⁵³

Under tiden då novellen *Mörderskan* utspelar sig, mitten av 1800-talet, var i princip samtliga giftermål arrangerade. Giftermålen arrangerades genom att föräldrarna letade upp en i deras ögon passande partner till sitt barn. Våldigt få giftermål genomfördes på grund av brudens och brudgummens kärlek för varandra. Syftet var snarare att göra en bra affär – som förälder till en pojke letade man efter de rika familjerna och utvärderade deras döttrar, för att sedan bestämma sig för att acceptera ett giftermål om hemgiften var tillräcklig.⁵⁴ Som förälder till en pojke blev man alltså försedd med vågmästarrollen.

Ett exempel från boken är Chadoulas man Giannis Frangos. Denne jobbade som yngling hos hennes far som kalfatrare.⁵⁵ Hennes far tyckte mycket om honom, och bestämde sig därför för att göra honom till sin svärson. ”[...] τον εξετίμησε, και απεφάσισε να τον κόμη γαμβρόν” (‘Han fattade tycke för mannen, och bestämde sig för att göra honom till måg.’ s. 13). En kvinna hade alltså själv

⁵¹ Kargakos, s. 42.

⁵² Strand, s. 59.

⁵³ Cuddon, s. 574.

⁵⁴ Papadiamantis, s. 45.

⁵⁵ Ett yrke som går ut på att täta skepp.

ingen talan i vem som skulle komma att bli hennes make. Oavsett kvinnans egna åsikter hade föräldrarna, i synnerhet fadern, makten att bestämma över hennes framtid.⁵⁶

När det är dags för Chadoulas äldsta dotter Delcharo att gifta sig har Chadoula redan hunnit bli änka i sin egen mening, vilket gör att ansvaret att leta upp en make åt sin dotter vilar helt på hennes axlar. ”[...] ηξεύρει όλος ο κόσμος τι σημαίνει μία μήτηρ να είναι συγκρόνως και πατήρ”. (”Alla vet vad det innebär för en mor att samtidigt vara som en far” s. 45). Vanligtvis var detta något som föräldrarna hjälptes åt med, men Chadoula står ensam i detta uppdrag då hennes make knappast var känd för sin handlingskraftighet. Den make hon slutligen finner åt sin dotter är även han, liksom Chadoulas make, en riktig odugling. Han är klumpig och arrogant, och ändrar sig fram och tillbaka gällande om han ska acceptera förslaget om hemgiften och ta Delcharo till sin hustru eller inte. ”[...] Σήμερα να ζητή τούτο και αύριον εκείνο...” (”Ena dagen vilja ha saker på ett sätt, nästa på ett annat...” s. 45). Att ta beslutet om giftermål rörde alltså inte om bruden skulle acceptera ett frieri, utan om brudgummen skulle acceptera föräldrarnas bud.

En hemgift är, som bekant, den gåva som ges av brudens föräldrar till brudgummen då denne gifter sig med deras dotter. Vanligtvis består den av en bostad av något slag, boskap, serviser, kläder, och pengar. Denna hemgift är det sedan tanken att bruden och brudgummen ska ha som sin start i sitt äktenskap, och den ska bygga dem en grund att stå på för ett liv tillsammans på egen hand.⁵⁷

För att kunna ge en hemgift krävs resurser hos familjen. Att kunna ge bort ett hus var få förunnat, och i tider av fattigdom var det i princip omöjligt. Under tiden då novellen *Mörderskan* äger rum, det vill säga 1800-talets Skiathos, var fattigdomen utbredd över hela ön. Få familjer hade råd att skaffa fram en enligt samhället rimlig hemgift till sina döttrar. Det rådde även ett överskott av kvinnor på ön, då många familjer hade betydligt fler döttrar än söner. Många av öns män hade dessutom utvandrat till andra länder och platser – ofta Frankrike, Italien, eller Amerika – på grund av fattigdomen på ön och i hopp om att finna lyckan och

⁵⁶ Ibid, s. 13.

⁵⁷ Papadiamantis, s. 13, 17.

få ett bättre liv någon annan stans, något som i sin tur ledde till att det redan rådande underskottet av män ökade ytterligare.⁵⁸

De få män som bodde kvar på ön hade många olika kvinnor att välja bland till sin blivande fru, och i första hand valdes de kvinnor vars familjer hade möjlighet att förse den blivande brudgummen med en hemgift innefattande hus och rikligt med pengar. När alla de rika familjernas döttrar var bortgifta återstod det för resterande män att gifta sig med de kvinnor som blev kvar, det vill säga de fattiga kvinnorna. De rika familjerna behövde dock även de kämpa för sina döttrars skull – i novellen ges exemplet i arbetsgivaren nere i hamnen som behåller en del av sina arbetares löner i rädsla för att han själv inte ska ha tillräckligt med pengar för sina döttrar.⁵⁹

Då Chadoula och hennes familj är mycket fattiga är frågan om hemgiften mycket känslig och ett stort problem. Detta är en av de bakomliggande orsakerna till mordet på hennes barnbarn – tanken på att ännu ett par föräldrar ska behöva slita för att tjäna ihop tillräckligt med resurser för att få sin dotter bortgift är enligt huvudkaraktären outhärlig. ”Και δι’ όλ’ αυτά τα θυγάτρια να μέλλη να υποφέρη η μήτηρ των τόσα [...] από όσα έχει υποφέρει η μάνα της δι’ αυτήν” (“Och för alla dessa döttrar måste modern lida lika mycket – och lika mycket till – som hennes egen mor måst göra för henne.” s. 46). Hon kan inte tänka sig att behöva genomgå samma process som hon genomgick för Delcharos skull för sin dotter Krinio, då det var en mycket mödosam sådan och ingenting som hon någonsin skulle vilja uppleva igen. ”Τι θ’ απήλαυνεν από τα βάσανα του κόσμου;” (“Vad skulle hon med livets alla bekymmer till?” s. 46). Mellersta dottern Amersa förblev ogift, men var inte sorgsen över det då hon visste vilket lidande en bortgift kvinna utsattes för både före och efter själva giftermålet.

Inför Delcharos bröllop hade Chadoula letat upp den blivande brudgummen, och sedan trillskat sig fram till ett ja från hans sida. Innan detta hade hon i flera år sparat och slitit för att kunna få en hemgift till Delcharo, i vilken hon inkluderade det lilla huset som hon själv byggt åt sin familj. I övrigt hade hon fått ordna hela hemgiften själv. ”Με μυρίους κόπους, με ανεκδιήγητα βάσανα” (“... tusentals förberedelser och obeskrivliga bekymmer...” s. 46). Hon hade sytt lakan, kläder,

⁵⁸ Kargakos, s. 42.

⁵⁹ Papdiamantis, s. 26.

broderat på klänningar, och införskaffat allt som krävdes för att dottern skulle ha allt hon behövde. ”[...] η νόφη να μην έχει πλέον μέση... “ (”hon hade inte längre någon midja att visa upp... “ s. 46). Chadoula hade även smyckat brudklänningen, något som var mycket kostsamt och också förgäves då Delcharos figur vid tiden för bröllopet inte var så smickrande som de hade kunnat önska då hon redan var gravid, vilket gjorde att klänningen inte kom till sin rätt.

Giftermålet och allt därtill utgjorde alltså en mycket stor börda för samtliga involverade, utom möjligtvis för brudgummen som enbart behövde säga ja eller nej. Bruden plågades genom att ständigt behöva visa sig från sin bästa sida och göra allt för att framstå som en god blivande hustru, samtidigt som hon skulle vara vacker, slank, och oskyldig. Brudens moder var tvungen att samla ihop material till hemgiften, sy, brodera, slita, och kämpa. Brudens fader hade som sin uppgift att skaffa fram hus, vingårdar, och olivlundar, men också kontantinsatsen.⁶⁰ I huvudkaraktärens fall hade hon ingen hjälp från sin make, vilket gjorde att hon tog även mannens roll i hela processen gällande giftermålet. En redan mödosam process blev genast ett ännu tyngre lass att dra, vars slutgiltiga frukt inte var mycket att stoltsera med.⁶¹

I novellen skildras äktenskapet och hemgiften ur en mycket rå synvinkel, och författaren är noga med att avslöja att bakom det vackra bröllopet ligger en mödosam och kostsam process vilken var ett nödvändigt ont snarare än ett firande av kärlek. Alltså uppvisas även de mörkare sidorna kring giftermål och det ger en realistisk och flersidig bild av dåtidens traditioner och processer.

3.1.5 Barnafödande

Med giftermålet kom också barnen. Att ha barn var en självklarhet, och ofta blev det många. Som kvinna fanns inget val gällande att skaffa barn. I det ögonblick då kontraktet för giftermål skrevs under var kvinnan designerad att föda barn åt sin make, och i synnerhet söner. Barnaskarorna blev ofta mycket stora, då man skulle försäkra sig om att man åtminstone fick en son. ”Είχεν ερευνήσει, [...] επί χρόνους πολλούς [...] όπως ευρή παλληκαροβότανο” (“Hon hade ägnat många

⁶⁰ Papdiamantis, s. 31.

⁶¹ Ibid, s. 45-46.

år till att leta efter pojkröt” s. 70). Redan innan födseln gjordes försök med att ge kvinnan en så kallad pojkröt, en ört vilken man bryggde en kott på i hopp om att örtens effekter skulle göra att fostren blev pojkar. Det fungerade sällan, och ledde därför istället till stora familjer med många barn.

Anledningen till att söner var mer önskade än döttrar var att sonen skulle kunna tillföra något till familjen, och att han dessutom skulle kunna studera och arbeta. När han sedan slutligen skulle gifta sig, kunde han välja bland många kvinnor, och välja en fru utefter vilka föräldrar som erbjöd den största hemgiften för sin dotter. Sonen och dennes familj utökade alltså sin rikedom då sonen mottog hemgiften från sin blivande frus familj. ”[...] όλο κοριτσούδια, το έρμιο!” (”Flickor hela vägen, vilket elände!” s.106). Döttrar ansågs vara en börda, och fick man trots allt en dotter utgjorde hon redan från födseln en belastning och orsakade sin familj lidande. ”Είναι για να βασανίζεται και να μας βασανίζει” (”Det är dess öde att lida och låta oss lida” s. 21).

Att föda barn åt sin make var en av kvinnans viktigaste uppgifter, utöver att vara en god hustru och att sköta om hushållet. Chadoula föder sju barn åt sin make, vilket var ett stort antal. I samtliga familjer fanns många barn, dock något färre i de rika familjerna då dessa barn, enligt Papadiamantis, var bortskämda och väl skyddade från omvärlden vilket gjorde dem svaga och sjuka som i sin tur ledde till att många av dem dog i ung ålder.⁶²

I novellen diskuteras huvudsakligen födandet av flickor, men diskussionen kring detta kan mycket väl även appliceras på pojkarnas tillkomst. Barnafödandet var en självklar del av livet, men förekom även det med sina mörka sidor. Att skildra livet och alla dess sidor är ett typiskt drag inom naturalismen då det stora antalet barn som föddes utgjorde ett stort problem. I novellen skildras några av nackdelarna med att sätta så många barn till världen i tider som inte var redo för detta.⁶³

⁶² Papadiamantis, s. 47-48.

⁶³ Furst och Skrine, s. 52.

3.2 Det genetiska arvet, uppväxt, och miljö

Inom naturalismen spelar karaktärernas genetiska arv, uppväxt och miljö en mycket stor roll, då det är vad som lägger grunden för deras agerande och alltså hela textens utveckling. Det genetiska arvsanlaget är det som formar människan från första början, medan de yttre faktorerna såsom uppväxt, miljö och händelser runt omkring formar människan vidare i olika riktningar. Det genetiska arvet har sin grund i Darwins teori om människans evolution, och menar att människan ärver egenskaper och beteenden från tidigare generationer.⁶⁴

I novellen *Mörderskan* återges huvudkaraktären Chadoulas uppväxt till stor del och förklarar varför hon tänker och fungerar som hon gör. Just uppväxten och den roll hon tilldelats i samhället och hennes tankar kring dessa är det som utgör novellens fundament. Under novellens gång ges flera olika exempel och återblickar av huvudkaraktärens uppväxt och dennas förfäders liv, samt de förhållanden som råder på ön, vilket betonar det genetiska arvets och uppväxtens innebörd för en karaktärs agerande, beteende, och känslor.

Novellens huvudpersons moder var en mycket udda kvinna. Modern sägs ha varit sådan hela sitt liv – i novellens början följer en lång passage där Chadoula minns sin mors upptåg. Under sin uppväxt blev Chadoula dessutom nypt, biten och riven av modern titt som tätt, och detta enligt henne själv utan anledning. Modern var en mycket utåtagerande person, och en av novellens personer så kallad argbigga. ”Ἡ μάνα της ἦτον κακή, βλάσφημος και φθονερά” (”Hennes mor var elak, girig, och ful i mun.” s. 10). Bristen på kärlek och omsorg under uppväxten är även det en av de faktorer som formar huvudkaraktären i hennes beteende mot sina egna barn och medmänniskor.

Modern var också mycket snål, och stal pengar från sin man som hon sedan gömde. Moderns snålhet speglas i Chadoula genom att hon är mycket sparsam, men också genom det att hon själv stjälar pengar, både från sina föräldrar och sin man. ”Αυτή είχε κλέψει πολλά, αλλά με τέχνη και μέθοδο” (”Denna hade stulit mycket, men med metod och finesse.” s. 27). Bristen på moral under uppväxten

⁶⁴Ibid, s. 18.

och desperationen efter pengar gör att beteendet blir girigt och djurlikt då instinkten om överlevnad som rotas i människans ursprung hos aporna tar överhanden.⁶⁵

Chadoulas far däremot var en snäll man, och hans egenskaper syns i Chadoulas sätt att ta hand om sina barn. Hon försöker ge dem den kärlek hon själv aldrig fick från sin mor, men då hon inte har egna referenser på hur det ska gå till blir det en utmaning för henne. Fattigdomen och de mycket enkla förhållanden som hennes barn växer upp under har gjort dem ödmjuka, och de är mycket goda människor då de trots sina förutsättningar med sin moder som inte blivit bemött med kärlek under sin uppväxt ändå har lyckats få viss omtanke och en god fostran.

Moderns bitska psyke och trauman har inte gått i arv eller förts över på barnen, med undantag för en av sönerna. ”Ο Μούρος, επάνω στο πάτωμα, ήταν πλήρης οργής μεθύων” (”Där på golvet stod Mouros skummande av raseri, fortfarande berusad.” s. 38). Denne var galen, och stack vid ett tillfälle en kniv i ryggen på sin syster Amersa. Av godhet beskyddade dock Amersa sin broder från poliserna, medan han flydde ut till havs. Även Chadoula hjälpte honom då han attackerade sin syster eftersom instinkten att ta familjemedlemmar i beskydd är ett beteende som kan baseras på djurens sätt att skydda medlemmar av sin flock mot utomstående. Just det djuriska beteendet förespråkas och förklaras med hjälp av evolutionsteorin, att människan utvecklats från aporna och på så sätt har ärvt dessa egenskaper.⁶⁶

Chadoula har ärvt sin moders bitska attityd, liksom hennes ena son har ärvt henne, och detta kan sägas påvisa och bekräfta Darwins teorier om evolutionen – bland annat att människan med arv från tidigare generationer formas och utvecklas till en bättre version med större chans för överlevnad - vilka bland andra ligger grund för naturalismen som genre.⁶⁷

När huvudkaraktären funderar över sin uppväxt och tillvaro inser hon hur hon i hela sitt liv tjänat andra människor. Som barn tjänade hon sina föräldrar genom att hjälpa till i hushållet och då samtidigt fostras till att bli en god fru, och som

⁶⁵ Furst och Skrine, s. 18.

⁶⁶ Ibid., s. 16-18.

⁶⁷ Ibid., s. 17.

gift kvinna tjänade hon sin make med allt vad det innebar så som skötsel av hushåll och födsel av barn. Som moder tjänade hon sina barn, och som mormoder tjänade hon sina barns barn. Hon har aldrig själv varit den som fått hjälp, utan alltid haft andra människor som varit beroende av henne. ’’Οι λογισμοί και οι αναμνήσεις της, αμαυραί εικόνες του παρελθόντος...’’ (’’Hennes grubblerier och minnen, dystra bilder från det förflutna...’’ s. 25). Detta är något som grämer henne konstant och även speglas i hennes handlingar och känslor mot andra människor. Hon är ofta lättirriterad och fräck i mun mot människorna hon möter, något som utvecklats hos henne på grund av de förhållanden hon levt under och de situationer hon försatts i under sin uppväxt.

Följderna av ett liv i den ständiga rollen som upppassare, all möda, och att aldrig själv bli hjälpt tar ut sin rätt på bokens huvudkaraktär, och det får henne att konstatera att livet som kvinna inte är något annat än en plåga. Genom detta försvaras hennes handlingar eftersom de är ett konkret resultat av hennes genetiska arvsanlag, bristen på kärlek under hennes uppväxt och de hårda miljöerna hon tillbringat sitt liv i, och alltså inte fria val.⁶⁸

3.3 Det naturliga agerandet

Det naturliga agerandet låter karaktärerna agera på egen hand utan ingripande från eller värderingar hos författaren, och genom att följa naturen. Karaktären styrs av sina egna livserfarenheter och värderingar, och löser därför olika situationer på ett sätt unikt just för den karaktären. Varje individ har olika förutsättningar inför en situation, och naturalismen tillåter dessa att visas utan influens eller påverkan av den fria viljan då agerandet sker instinktivt.⁶⁹

Vår huvudkaraktär, Chadoula, begår tre mord, och runt dessa får vi utförligt och ingående följa hennes tankegångar. Hon agerar instinktivt och mänskligt, både vad gäller sitt faktiska handlande, sina tankar, och sitt sätt att hantera konsekvenserna.

⁶⁸ Strand, s. 58.

⁶⁹ Vinge, s. 81.

Chadoulas uppväxt har gjort henne cynisk och elak genom alla de trauman hon utstått, och bitterheten har etsat sig fast inom henne. All orättvisa hon drabbats av har satt sina tydliga spår vilka lägger grund för hur hon agerar genom novellens gång, och är även anledningen till novellens huvudsakliga händelser – mordet av de unga flickorna. ”Να μην σώσουν! [...] Να μην πάνε παραπάνω!” (“[...] att de skulle slippa räddas till livet! Slippa behöva växa upp!” s. 22). När flickor föddes hade hon istället för att lyckönska dem och deras familj istället tyst bett för att de skulle slippa leva, eftersom hon inte ansåg det kvinnliga livet vara en plåga värd att genomlida.

Redan vid sitt första mord motiverar Chadoula sina handlingar för sig själv. Inga värderingar läggs av författaren i hennes handling, utan hon lämnas själv till att fundera över och värdera sitt agerande.⁷⁰ Beslutet att mörda tas i ett ögonblick av desperation och trötthet, då hon inte sovit ordentligt på flera dygn och därför är aningen desillusionerad gällande vad som är dröm och verklighet. Hon har reflekterat över sin uppväxt och orättvisorna som drabbat henne enbart på grund av det faktum att hon fötts som kvinna, och är mycket uppjagad och irriterad. Minnena utspelas i realtid framför henne, vilket får henne att hamna i en mycket underlig sinnesstämning och i ett läge där hon varken sover eller är vaken. ”Είχε ψηλώσει ο νους της!” (“Tankarna hade farit iväg med henne!” s. 49). Hon rättfärdigar sitt handlande med att tankarna flugit iväg med henne, samtidigt som hon drabbas av panik och blir helt apatisk. ”Της εφάινετο ότι δεν έζη πλέον.” (“Det var som om hon inte levde längre.” s. 59).

Vi tiden för det andra mordet har Chadoula delvis släppt sina hämningar och agerar av instinkt, och även det hon kallar för gudomliga tecken. Hennes tidigare önskningar om att flickor skulle slippa födas till livet och istället dö har nu infriats, och hon har gjort det till sin uppgift att se till att det fortsätter så. ”Μου έδωκε το σημείο ο Άις Γιάννης...” (“Där är det! Agios Ioannis tecken” s. 71) För att slippa hantera sina känslor gällande mordet har den gamla kvinnan nu börjat anse att Gud är den som lett henne in på detta spår, och att hon därför utför en god handling. Att på något sätt försöka avlasta sitt eget samvete och skylla sina

⁷⁰ Furst och Skrine, s. 18.

handlingar på yttre faktorer är ett mänskligt drag som är universellt, då det underlättar hanteringen av skam och ånger.

Vid det tredje ”mordet” ges Chadoula inte ett tillfälle till att mörda, utan blir vittne till en olycka. Det är inte hennes eget agerande som avgör utgången i denna situation, och inte hennes vilja att mörda som gör att utgången blir sådan. ”[...] και ιδού έγινε! Αρα ο Θεός εισήκουσε την ευχήν της [...]” (”Se nu vad som hände! Då måste det vara Gud som hörsammade hennes bön...” s. 81). Hon hade kunnat ingripa och dra upp flickan ur brunnen hon fallit i, men låter bli då detta är en händelse som sker enligt hennes värderingar.

Efter flickans död på gården börjar misstankar väckas mot Chadoula, vilket försätter henne på en flykt över ön. Att hon här tar till flykt är en handling som faller sig naturlig, då vetskapen om att samhället inte sympatiserar med hennes åsikter och att hon kan hamna i fängelse är mycket skrämmande för henne. Att passa in i samhället är mer lockande för människan, då denna är ett djur som trivs i flock och gemenskap – ännu en egenskap som härstammar ur djurriket och är ett djupt inrotat arv.⁷¹

Då Chadoulas flyktinstinkt nu har tagit över, agerar hon i panik och mycket impulsivt och aggressivt. Eftersom poliserna tagit upp jakten på henne och också hunnit ifatt ett antal gånger är hon inte trygg någonstans, vilket stressar henne och påverkar hennes beslutsfattande. Mot de personer hon möter blir hon mycket defensiv eftersom hon befinner sig i en mycket pressad situation. Det är ett fullt naturligt och mänskligt beteende, aktiverat av flyktinstinkten och otryggheten.⁷² Ännu en gång är sömnbrist en utlösande faktor för de irrationella handlingarna och deras fruktansvärda konsekvenser. ”[...] και ο ύπνος ποτέ δεν της ήρχετο.” (”sömnen vägrade infinna sig” s. 96). Sömnbristen håller henne i ett sorts töcken där hon har svårt för att avgöra gränserna mellan tankar och den faktiska verklighet hon befinner sig. Hennes handlingar sker alltså utom hennes kontroll, instinktivt och baserat på situationens förutsättningar såsom det beskrivs i berättelsen.⁷³

⁷¹ Furst och Skrine, s. 17.

⁷² Ibid., s. 16.

⁷³ Papdiamantis, s. 96-97.

Chadoulas agerande novellen igenom kan härledas till hennes uppväxt, och sedan en specifik händelse och tanke – när hon vakade över sitt nyfödda barnbarn – som sätter igång en mycket ond spiral. Varje beslut påverkar självfallet det nästföljande, och till slut blir bördan av alla handlingar för mycket att hantera. Sättet hon hanterat de olika situationerna och hennes tankegångar kring dessa ter sig i berättelsen fullt logiska, då de återspeglar känslor och tankar som dels ligger rotade i hennes person, och dels uppstår i olika situationer, vilka får sin uppkomst förklarad mycket väl av författaren. Trots att den gamla kvinnan stöter på andra människor och påverkas av utomstående faktorer ligger fortfarande hennes genetiska arv och erfarenheter från hennes liv som grund för hennes agerande, och de avgör hur hon löser de olika konflikter och intriger hon hamnar i under novellens gång.

3 SLUTSATS

Jag har i denna uppsats letat upp och kartlagt naturalismen i novellen *Mörderskan* av Alexandros Papadiamantis. Genom en närläsning av novellen och genom att utefter naturalismens karakteristiska drag identifiera dessa i texten, har jag kunnat sammanställa och analysera ett antal exempel på hur naturalismen är närvarande i novellen.

I novellen återfinns samtliga tre karakteristiska drag för naturalismen – *klasskillnader, det genetiska arvet, uppväxt och miljö*, samt *det naturliga agerandet*, och även ett antal samhällsfrågor är inkluderade. Kvinnans ställning i samhället, traditioner i samband med giftermål, hemgift, barnafödande, fattigdom och missbruk utgör novellens huvudsakliga del och syfte.

Klasskillnaderna är märkbara genom att novellen tydligt återger livet i fattigdom. Genom att i vissa fall betona att huvudkaraktären och hennes familj jobbar åt en annan, rikare familj eller beskriva inredningen i ett hus markeras och tydliggörs existerande klasskillnader. Även den ständiga konflikten om hemgiften och kommentarer om hur enkelt de rika kan gifta bort sina döttrar medan de fattiga familjerna har alla sina kvar hemma ogifta och, enligt huvudkaraktärens ord, som föremål på en hylla. Klasskillnaderna kan också representeras av kvinnan mot mannen – kvinnan som underklass, mannen som överklass, och inkluderar på så sätt även könsrollerna och skillnaderna där emellan.

Samhällsfrågorna – kvinnans roll i samhället, giftermål, hemgift, barnafödande, och fattigdom – involverar till stor del kvinnan, och knyts samman då alla de problem som diskuteras är en självklar del av en kvinnas liv. Att gifta sig och föda barn var en kvinnas plikt, och alla förberedelser där inför, såsom att arbeta ihop en hemgift och finna en make villig att acceptera denna, innebar stora mödor både för föräldrarna och för bruden. Som man återstod enbart att acceptera budet, men livet för en man innebar också mycket arbete, och för de fattiga männen i många fall utveckling av alkoholism. Mannen används i novellen som kontrast för att ytterligare förstärka klyftorna i levnadsvillkoren mellan män och kvinnor.

Att novellen tar plats i ett samhälle präglad av fattigdom gör även att både fattigdomen i sig och alla dess tillhörande företeelser, såsom sjukdomar och

misär, återspeglas. Önskan om att få slippa låta fler flickor komma till världen upprepas genom hela novellens gång och blir symbol för, och dokumenterar tydligt, de känslor och den desperation hos befolkningen som skapats genom den ständiga oron gällande den ekonomiska och sociala situationen. Diskussionen som uppstår tack vare dessa inslag provocerar eftersom den ifrågasätter normer och ideal, och uppfyller alltså sitt syfte i den naturalistiska novellen.

Det genetiska arvet, uppväxt och miljö både återges i novellen med fullständiga berättelser om huvudsakligen Chadoulas bakgrund, och speglas i hennes och de andra karaktärernas beteenden och personligheter. Detta drag är mycket tydligt då en stor del av novellen har hängivits åt att förklara bakgrunden till dess handling och utveckling. Huvudkaraktärens bakgrund är mycket viktig och ligger som grund för hennes känslomässiga reaktioner och även för de handlingar hon utför vilka utgör fundamentet för hela novellen. Genom detta ges novellen den tydliga naturalistiska prägeln där karaktärernas uppväxt och uppfostran styr textens konflikter och dess fortgång.

Det naturliga agerandet uppvisas genom att karaktärerna hela tiden följer sin instinkt och handlar mycket mänskligt. Huvudkaraktären slits mellan sitt samvete, och viljan att göra vad hon anser är rätt genom att skona flickor från deras lidande. Hon hamnar i ett gränsland där hon har svårt för att skilja på verklighet och dröm, och detta till följd av sömnbrist vilket ytterligare fördjupar och försvårar hennes situation och agerande. När de faktiska konsekvenserna av mordet hinner ifatt henne kämpar hon mot ånger och skuld känslor. Hennes tydligt beskrivna tankegångar gör att resonemangen enkelt kan följas och att man på så sätt kan konstatera att handlingarna följer den naturliga gången. De kan rotas till karaktären och dess bakgrund, samt till den situation karaktären befinner sig i, med inslag av mänskliga känslor och mänskligt samvete helt i enlighet med naturalismens principer.

Novellen är mycket välskriven och författaren återger sin samtid enligt naturalismens principer.-Han skriver mycket progressivt för sin tid då han väljer att låna ut sin röst till kvinnorna och låta dem och deras problem bli hörda. Att våga skriva en roman ur detta perspektiv i början av 1900-talet då kvinnans roll i samhället sällan diskuterades utan enbart accepterades och togs för givet är starkt vågat och också ett imponerande ställningstagande för en man att genomföra.

Författaren fullföljer den så kallade obduktionen av livet, och återger sin samtid så som den behöver återges för att omvärlden ska förstå och förändra.

4 KÄLLFÖRTECKNING

Alexiou, Αλεξίου, Στ., *Ελληνική Λογοτεχνία από τον Όμηρο στον 20ό αιώνα*, Aten 2010.

Aslanidis, Ασλανίδης, Ε. Γ., *Το μητρικό στοιχείο στη "Φόνισσα" του Παπαδιαμάντη*, Εκδόσεις Κέδρος, Aten 1988.

Beaton, R., *An Introduction to Modern Greek Literature*, Clarendon Press, Oxford 1994.

Bonniers Allmänna Litteraturhistoria, Albert Bonniers Förlag, Stockholm 1962.

Cuddon, J. A., *A Dictionary of Literary Terms*, Penguin Books 1992.

Furst, L. och Skrine, P., *Naturalism*, Methuen & Co Ltd, 1971.

Kargakos, Καργάκος, Ι., *Ξαναδιαβάζοντας τη "Φόνισσα"*, Gutenberg, Aten 2006.

Papadiamantis, Α., Παπαδιαμάντης, Α., *Mörderskan*, 2012, Oppenheim Förlag, Landvetter.

Politis, L., *A History of Modern Greek Literature*, Clarendon Press, Oxford.

Strand, P., *Litteraturnyckeln*, Bonnier, Stockholm 2005.

Strindberg, A., *Fröken Julie*, Jos. Seligmans Förlag, Stockholm 1888.

Söderblom, I., och Edqvist, S-G., *Litteraturhistoria*, Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm 1992.

Vinge, L., *Litteraturvetenskapens fackuttryck*, CWK Gleerup Bokförlag, Lund 1971.

Vitti, Βίττι, Μ., *Ιστορία Της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Aten 1978.

Internetkällor

NE.se, uppslagsord "close reading"

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/close-reading>

Hämtat 2017-06-11.

Paradiamantis, A., Παπαδιαμάντης, Α., *Η Φόνισσα*, 1902.

http://dim-agnant.kar.sch.gr/autosch/joomla15/images/bibliothiki/biblia/elliniki_logotexnia/pezo_grafia/H_Fonissa.pdf

Hämtat 2017-04-10